

E V O C A C I Ó ...

Circumstàncies especials fan que, en lloc de parlar d'un tema que guardi una estreta relació amb les meves activitats de recerca, em senti obligat de renunciar-hi per tal de fer una evocació profunda d'un munt de pensaments i de sentiments que em vénen a flor de pell en trobar-me dessota de la volta de la capella sixtina mataronina que és la dels Dolors de la nostra basílica.

Aquesta evocació és inspirada per un deute moral a l'esguard d'aquells que en moments de maltempsada, gest generós i abnegat alhora, preservaren de la destrucció, entre altres, l'obra magna d'Antoni Viladomat.

I aprofitant l'avinentsa voldria també retre tribut d'homenatge a uns homes que ens han ja precedit i que amb llur entusiasme unes vegades, i d'altres amb llur talent, han participat a la redacció d'una pàgina de la Història contemporània de la ciutat. Ells han contribuït també a mantenir abrandada l'espiritualitat i els nostres més alts valors morals en moments difícils.

En primer lloc voldria adreçar un sentit record a tots aquells que per amor a l'Art i al nostre patrimoni preservaren, com ja he dit, aquest conjunt ornamental sagrat on l'art pictòric de Viladomat s'harmonitza amb l'obra dels escultors Llovet i Xiralt i també del fuster Mascort.

Si esmento en Julià Gual en primer terme és perquè em sembla que és el bell exponent de l'home generós, abrandat, obert a totes les inquietuds mataronines.

A desgrat de tot morí tràgicament a l'exili, circumstància que l'ennoblí encara més.

En Gual fou un mataroní de gran cor i de llenguatge clar. Home d'intel·ligència i d'acció. Al "Bloc Mataroní" o al "Diari de Mataró" se'l coneixia per "En Jordi Cançons".

La seva gran sensibilitat de poeta la trobem ja representada en una poesia triada al vol, "Gener" feta l'any 1927 i que perfila ja la seva vàlua.

No comprenem per què la *Gran Enciclopèdia Catalana* no esmenta aquest aspecte del nostre conciudadà.

Camí de l'exili guardà un gran amor per la ciutat de Mataró. Es desvetllà sempre per estar al corrent dels esdeveniments que s'hi passaven.

La "Llibreria de Catalunya", a Perpinyà, de la qual conjuntament amb la seva esposa n'era el propietari, era gairebé l'ambaixada del nostre país en terra lliure.

Dels més notables mataronins als més humils, tothom hi passava per tal d'assa-
borir el goig del retrobament d'una amistat trencada per una separació forçada.

Mestres Fabra i Casals, a Prada de Conflent, compartiren amb ell amargs anys d'exili, que llur bonhomia sabia ensucrar.

Per ell, el cultiu de la poesia era el seu jardí secret. Ella arribà a una gran maduresa. Bons exemples en són "Qui sóc?", "La Ciutat ideal", "Les Alberes", "Tu", "La vetlla dels records", "Fidelitat", "Sant Martí del Canigó", "Veig flors i penso en tu", "La Sardana", i molt especialment "La glòria del teu nom" i "La Pàtria immortal".

En Jordi Pere Cerdà, poeta rossellonès, digué d'En Gual: *Allò que el féu fort en l'adversitat, en el treball i l'esforç és que sota del poeta, a darrera el ciutadà i home de partit, l'home de cor quedava sempre present.*

El 6 de maig pròxim s'escauran vint anys de la seva mort. Per a jo és un goig immens, avui, d'evocar la seva memòria.

Aquesta evocació d'En Julià Gual no minva en absolut els mèrits contrets per d'altres que també es distingiren en aquesta tasca per la salvaguarda del nostre patrimoni. Esmentaré, entre altres, En Fèlix Clariana, conservador del Museu Municipal de la Ciutat; en Francesc Bas, professor de dibuix a l'escola Municipal d'Arts i Oficis, posteriorment desterrat, i En Rafael Estrany, director del Museu Municipal i artista eminent.

Una vegada que he donat satisfacció a aquest deute de gratitud a l'esguard d'aquells que gràcies a ells avui ens és permès de trobar-nos aplegats dins aquest marc prestigiós, voldria evocar el pas d'alguns homes que animaren l'escena mataronina i que cadascun d'ells saberen donar-hi un segell particular.

Per una especial deferència voldria esmentar en primer lloc el Mestre Puig i Cadafalch. No vull perdre'm en referències on d'altres ja ho han fet. Solament voldria expressar la meva satisfacció experimentada el dia que es va trencar un silenci imposat al seu esguard, dit sigui de pas d'una forma arbitrària i injusta. La figura del nostre conciutadà emmarcada per unes aptituds de patrici, eminent polític, arquitecte i arqueòleg, pren una dimensió universal confirmada per les nombroses distincions universitàries mundials.

Aprofito l'avinentesa de trobar-nos dins el recinte de la basílica per esmentar una anècdota en ella viscuda.

El Mestre tenia per costum, arribada que era la Festa Major de la ciutat, d'assistir malgrat tot a la Missa de les Santes. Després de la Missa tenia per costum de saludar la Comunitat a la sacristia. En una ocasió va remarcar amb un cop d'ull que en un racó s'hi trobava un gros bloc de marbre, rebuidat, i que feia l'ofici de pica.

Va demanar l'oportuna autorització per extreure'l. En la cara amagada tingué la sorpresa de trobar-hi, en relleu, una creu visigòtica. Pensà, cosa que no és compartida per tothom, que acabava de descobrir una imposta del temple cristià d'Alarona.

Ell mateix calculà, amb il·lusió d'infant, les proporcions que calia donar a la columna corresponent, en funció de l'alçada de la desapareguda "Sala Pellicer" del nostre Museu. Cosa que fou realitzada amb la "complicitat" del seu director, Sr. Estrany.

Moltes vegades havíem sorprès el Mestre assegut davant la seva pòstuma troballa. Ella representava el corol·lari de tota una vida dedicada especialment a la investigació arqueològica. Per aquesta raó ens dol el fet que la seva composició hagi desaparegut del nostre Museu.

Si En Julià Gual va morir assistit per un jove mataroní, com si aquesta circumstància volgués simbolitzar el relleu de la torxa abandonada, el Mestre volgué, a l'hora de la seva mort, venir vers la seva ciutat nadiua a desgrat del menyspreu de l'estament oficial. Ell, amb aquest gest, s'apropava vers tots aquells que li havien servat una fidelitat, i amb ells, Mataró. Què hi féu que un alcalde no representatiu el dia de l'enterrament preferís assistir a un acte mundà! El poble hi era.

En aquests moments que volem copsar de la vida mataronina, voldríem situar-hi un altre personatge que arplegà entorn d'ell un grup selecte d'elements que contribuïren a la creació d'un clima a la ciutat. Aquests moments de grat record jo els cito com l'edat d'or del meu Mataró.

Aquest artífex fou el pare Roig, escolapi, apòstol de l'Amistat. Malgrat la seva edat avançada i el seu cos nafrat, irradiava un escalf humà i entusiasme que féu impacte en molts dels nostres conciutadans.

Home de gran abandonament espiritual, en ell s'hi retrobava un temperament d'artista innat, eternament jove.

En aquest moment, que cal situar-lo vers l'any 1947, es produïren a Mataró un conglomerat d'esdeveniments, modestos per la forma i limitats per les circumstàncies difícils, però que ja apuntaven una renaixença.

Per exemple, la creació de la Comissió Local i Comarcal "Abat Oliba" com a preparació dels actes commemoratius de l'entronització de la Verge de Montserrat, actes que tingueren la virtut de copsar i mobilitzar l'opinió del país; la celebració del centenari del ferrocarril de Barcelona a Mataró, primer a Espanya i gràcies a la

impulsió del nostre conciudadà En Miquel Biada; la represa d'activitats, més vigorosa encara, de les entitats excursionistes locals, especialment la delegació local de la Unió Excursionista de Catalunya on En Vicenç Aris en fou l'ànima, sense descuidar l'Agrupació Científico-Excursionista, que gràcies a En Josep Montells, Jesús Illa i d'altres, aquesta entitat muntanyenca fou preservada de desaparèixer coneixent un notable camí ascendent; no descuido tampoc les tertúlies del "Racó" que aportaren un clima d'una gran qualitat cultural i de diàleg, cosa estranya en aquells temps, i això gràcies a la constància i dinamisme d'En Lluís Terricabres, "En Terri", i amb la complicitat d'En Casas Busquets, qui amb llur ploma animà sovint la letàrgica premsa local.

I és en aquest moment àlgid d'aquesta ebullició mataronina que fa aparició el pare Roig, consagrat tota la vida a la pedagogia, donant una nova dimensió a aquesta inquietud cultural: el culte a l'Amistat.

Amistat, Bandera blanca! I és entorn d'aquesta senyera transparent aixecada per la fràgil figura del vellet, que hi trobem homes de la talla d'En Josep Punsola, d'En Josep Reniu, d'En Joan Tutó, de l'Esteve Albert, d'En Jesús Illa, d'En Marià Ribas, d'En Josep Arenas, amb els seus fills Jaume i Jordi, dels excel·lents mataronins d'adopció M. Àngels Sirera i Elisard Sala, llur espòs, i tants d'altres que no recordem.

El pare Roig, conscient del mot AMIC i de la transcendència del culte a l'Amistat, creà un Orde amb el decàleg del qual indicava els viaranys a seguir per tal d'assolir amb tot el seu abast la sublimitat del mot Amic. Aquest Orde l'anomenà Cavallers de l'Orde del Retrobament, és a dir C.O.R. L'amistat ve del cor !

Recordem les reunions fetes a la parròquia de les Santes Juliana i Semproniana de la Verneda, aleshores en els suburbis de Barcelona, on un sacerdot i apòstol, mossèn Salvador Misser ens hi acollia. I en aquesta parròquia —catacomba— hi havíem retrobat, entre altres, mossèn Ramon Muntanyola, sacerdot de la Pau, el doctor Carles Cardó, que arribat de l'exili a la vora del cardenal Vidal i Barraquer ens encoratjava a fer camí.

Mossèn Ramon Garriga, l'ermità de Samalús i mossèn Pere Ribot en el seu desterrament també havien acollit aquesta gran família dels Cavallers de l'Orde del Retrobament.

L'Elisard Sala, compositor i intèrpret, amb la seva esposa cantatriu, ens procuraven selectes vetllades gràcies a l'hospitalitat de la selecta llar del senyor Josep Arenas. I no vull descuidar En Josep Reniu que posava a contribució el seu talent de rapsoda i a l'Esteve Albert, qui amb llur entusiasme desbordant traspassava sovint els límits de les seves possibilitats econòmiques per tal de poder relligar tota mena de publicacions que eren el tret d'unió entre els membres de C.O.R., enriquides per poemes d'ell mateix d'una gran qualitat.

El darrer Nadal de la vida del pare Roig va ésser marcat per una de les màximes del seu decàleg i que em sembla la més exaltant: *Sentiràs el goig del triomf de l'Amic*.

En Joan Tutó actuava al Palau de la Música Catalana. El pare Roig, que tenia per costum de passar les festes nadalenques a Balaguer, la seva ciutat nadiua, ho va aprofitar per deixar-se caure al Palau i participar així del goig inefable del triomf de l'Amic, tal com ell ens havia ensenyat, car En Joan Tutó era un dels seus deixebles predilectes. Ho va fer arrossegant el seu cos nafrat i fràgil i amb l'ajuda de dos bastons.

Aquest gest del pare Roig demostrà fins a quin nivell calia situar-se l'amistat. Pot tenir la certesa que el seu missatge del culte a l'amistat no s'ha perdut i és per aquesta raó que avui sóc amb vosaltres.

En aquest gran moment de ressorgiment mataroní hi veiem una altra figura, deixeble preferit també de l'apòstol de l'Amistat: En Josep Punsola, home d'exquísida sensibilitat, extrema discreció, extraordinària humanitat, i de forta intel·ligència que sabia amagar darrera un etern somriure.

En Punsola era un enamorat de la muntanya. Ella representava raó de viure i la Musa inspiradora de tots els seus poemes. La muntanya, a l'igual que per molts altres, era la seva escola i un lloc de gran evasió.

Forjat en ella, és en ella on va deixar el seu darrer alè de vida. Arribat d'una cursa de regularitat de muntanya, just prendre comiat dels seus, va partir vers la seva Platja d'Or amb la discreció que sempre presidia els seus actes. És el mateix pare Roig que va acomiadar tots aquells que el varen acompanyar, un dia del mes de maig, com En Julià Gual, a la necròpolis de la ciutat.

En Punsola, home d'activitats polifacètiques, havia confeccionat el guió de *Porta closa*, pel·lícula realitzada per un altre mataroní eminent, el cineasta Enric Fité i que obtingué un primer premi internacional.

Penso que de la seva obra poètica ja s'ha dit el que calia per altres i és per aquesta raó que no vull insistir. Només voldria dir que no es descuidà dels seus companys muntanyencs treballant a la confecció d'un cançoner de muntanya ben de casa nostra. El seu projecte cristal·litza en les *Cançons de muntanya i de camí* que foren compostes pel seu entranyable amic, l'Elisard Sala i divulgades per l'Àngels Sirera, tots ells també a la Platja d'Or del poeta.

Penso que en aquesta pinzellada d'un Mataró encara no llunyà, però completament trasbalsat per això que en diuen progrés, caldria posar-hi un poc més de color parlant de la creació de la Secció d'Història i Arqueologia del Museu de la Ciutat, fet que coincidia també a l'any 1947.

Ella prengué forma imbuïda dins un esperit dictat pel Mestre de l'arqueologia catalana, En Puig i Cadafalch i que com ja hem dit era postergat a la ciutat i fora d'ella també.

Els seus membres directius eren aplegats entorn d'En Marià Ribas i no ens descaidarem dels noms de l'Esteve Albert, d'En Lluís Ferrer i Clariana, d'En Jesús Illa, d'En Santiago Martínez i d'En Joaquim Llovet. Darrera nostre hi havia mig miler de membres que ens aportaren el seu escalf moral.

Passo per alt, per no cansar-vos, de les activitats arqueològiques que la Secció desplegà. Però sí que voldria esmentar una realització important com fou la redacció del seu portaveu "MVSEV", on s'hi publicaven articles de divulgació històrica i d'arqueologia local, fent el miracle d'establir un lligam estret entre els membres motors de la Secció i la resta dels membres corresponents.

"MVSEV" no podia ésser publicat en altra llengua que no fos la nostra i fou aquesta la circumstància que provocà, no solament la desaparició de la nostra publicació, sinó també la de la Secció d'Història i Arqueologia. I això davant la imposició de redactar els treballs en una llengua que no era la nostra.

En determinades circumstàncies cal marcar el punt per raons de principis i de dignitat, per això no hi havia altra alternativa.

Per acabar aquest esbós desordenat i incomplet voldria dedicar un pensament a un altre amic que fou l'ànima de "L'Obra de Sant Francesc". Penso que gairebé no val la pena que digui que es tracta d'En Lluís Ferrer i Clariana. Era un home que se'l trobava també per tot arreu i que tenia el mèrit d'atraure i utilitzar els seus amics en el comès de l'Obra. No cal estranyar-se si en ella es trobaven, desdoblats, tots els membres de la secció d'Història i Arqueologia.

La finalitat de l'Obra de Sant Francesc, com és sabut, era la restauració i protecció de les construccions religioses oferint un interès arquitectònic o històric, així com també la salvaguarda del patrimoni artístic religiós.

Llur radi d'acció no es limitava solament al terme de Mataró, ans al contrari, ell s'estenia a tots els territoris limitants amb ell.

L'any 1939, després de la maltempsada, es comencen les activitats amb la neteja i reconstrucció del convent de les Caputxines, del temple de Sant Martí de Mata i de la capella de Sant Desideri, copatró de la ciutat, que es troba en la nostra basílica.

Esmentem la restauració feta més endavant del santuari de Nostra Dona del Corredor i del temple de Sant Andreu d'Alfar.

"L'Obra" participa també a la restauració d'aquesta capella que avui ens acull.

Una restauració important fou també la que es portà a terme a la capella de Sant Cristòfor en el veïnat del Sant Crist de Cabriels. Bé en valia la pena aquesta intervenció car de la meua coneixença és l'única capella pre-romànica existent a la nostra comarca.

Menysafortunades foren les intervencions efectuades al temple de Sant Jaume de Traià, a Argentona, on es topà amb la incomprensió del propietari, i la de l'ermita de Santa Margarida en el terme de Cabrera.

Per la petita anècdota diré que en aquest lloc s'assolí un resultat positiu per a la seva preservació. Desgraciadament no comptaren amb la intervenció del rector de la parròquia d'aquella època, que aconsellà al propietari de donar-li l'argent i destruir-la. Cal saber que el pagès casava la seva filla i tenia necessitat d'ampliar el mas.

No puc resistir a la temptació d'esmentar un costum que en Ferrer tenia i que reflexa la respectuositat que sentia envers tot allò que representava un passat, més i tot si es tractava d'una resta humana, per trossejada que fos.

Era de ritual que en cada excavació on aquest fet es produïa, abans de partir, ens calia, invitats per ell, de dedicar una pregària a la intenció del pobre mortal que es trobava esmicolat davant nostre. A través d'aquests detalls en Ferrer ens ensenyà a estimar tot allò que ens envoltava. Era el Francesc d'Assís mataroní.

Coneixent-lo com jo l'he conegut, sé que em permet de fer-li compartir aquest títol franciscà amb un altre gran idealista i forjador d'homes. En Jesús Illa, que ha sabut deixar també, com tants d'altres esmentats o descuidats, un solc profund en una terra on tot ho han donat, conscients que nous esplets hi arrelaran frondosos, assadollats de fraternitat, justícia i llibertat.

Aquests sentiments són els que avui he volgut evocar i ja em perdonareu si s'allunyen de la finalitat d'aquesta trobada.

Penso, però, que la investigació històrico-arqueològica té com a finalitat major la coneixença de l'Home en tota llur grandesa i misèria, coneixença tractada sovint a través d'una fredor científica que el deshumanitza. Per aquesta raó em plau de tenir sempre present la imatge de l'home en els dominis de la recerca. I avui per fidelitat ho he fet a l'esguard d'aquells gràcies als quals, la capella dels Dolors és el que és i amb ella la nostra ciutat.

Jaume Lladó i Font.